

موضوع:

پیامبر اسلام و انبیاء: ۲ (تاریخ: ۲۲)

گروه مخاطب:

- عمومی

شماره انتشار کتاب (جاب اول): ۲۰۸

مسلسل انتشار (جاب اول و باز جاب): ۶۴۲۶

مستقیم، مهدی، ۱۳۴۰ -

قصه حضرت یوسف (ع) به روایت منابع اسلامی / مهدی مستقیم، - [ویراست ۱۲] - قم: مؤسسه بوستان کتاب امرتک
چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۰.
[۱۶۴] ص - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۰۸) (تاریخ: ۲۲، پیامبر اسلام و انبیاء: ۲)

ISBN 978-964-548-435-2

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا:

Mahdi-ye Mostaghimi, The Story of Prophet Joseph (CA)

ص ۴ - به انگلیسی

According to Islāmic Sources

کتابنامه: ص [۱۵۳ - ۱۶۰] همچنین به صورت بربر نویسی

چاپ هفتم: ۱۳۹۴

الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مؤسسه بوستان

۲. قرآن - قصه‌ها.

۱. یوسف، پیامبر - داستان

ب. عنوان

۳۹۷ ۱۵۶

BP ۸۸۰۳۶ / م ۶ ق ۵

۱۳۹۴

قصه حضرت یوسف علیہ السلام

به روایت منابع اسلامی

ویرایش دوم

مهدی مستقیمی

بوستاق
۱۳۹۴

قصه حضرت یوسف علیہ السلام

به روایت منابع اسلامی

• نویسنده: مهدی مستقیمی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

• چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: هفتم / ۱۳۹۴ • شمارگان: ۷۰۰ • بها: ۸۵۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

• دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاییه)، ص پ ۹۱۷ / ۲۷۱۸۵، تلفن: ۰۷-۳۷۴۲۱۵۵-۳۷۴۲۱۵۴ نمابر: ۳۷۴۲۱۵۴ تلفن پخش: ۳۷۴۳۴۲۶

• فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

• فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۸۹۵۶۹۲۲

• فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲

• فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰

• فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲

• فروشگاه شماره ۶ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۴۳۱۷۹

• فروشگاه شماره ۷: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۲۷، تلفن: ۳۷۸۴۲۵۹-۰۹۲

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکاریانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • ویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • چکیده عربی: سهیله خانفی • چکیده انگلیسی: عبدالمجید مطوریان • فبها: مصطفی محفوظی • حروف‌نگار: سیدصادق حسینی • اصلاحات حروف‌نگاری و صفحه آرایی: احمد اخلی و احمد مؤتمنی • نمونه‌خوانی: سلیمانی • کارشناس طراحی و گرافیک: مسمود نجابتی • طراح جلد: حسن محمودی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • قائم‌مقام مؤسسه و مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

فهرست مطالب

۵	تقدیم
۱۱	سرآغاز

فصل اول: از آغوش پدر تا قعر چاه

۱۹	معرفی اجمالی قهرمانان داستان
۲۲	یوسف فرزند محبوب پدر
۲۳	رؤیای شیرین یوسف
۲۵	شورای برادران
۳۰	حسد آفت سعادت انسان ها
۳۲	یوسف در دام نقشه برادران
۳۶	قصاص قبل از جنایت نباید کرد
۳۷	روز جدایی
۴۲	عذر بدتر از گناه

فصل دوم: از قعر چاه تا کاخ عزیز مصر

- ۴۵ یوسف در چاه
- ۴۹ حرکت به سوی مصر

فصل سوم: از کاخ عزیز مصر تا زندان

- ۵۳ یوسف در خانه عزیز
- ۵۵ آغاز امتحانات الهی
- ۵۶ یوسف در دام هوس زلیخا
- ۵۸ نبرد تقوا و هوس
- ۶۰ جهاد اکبر
- ۶۲ تعقیب و گریز
- ۶۳ منظره عجیب!
- ۶۶ نکته
- ۶۷ افشای رسوایی زلیخا
- ۶۸ مهمانی زلیخا
- ۷۳ روش مؤمنان

فصل چهارم: از زندان تا مسند وزارت

- ۷۷ یوسف در زندان
- ۷۸ تعبیر خواب در زندان

۸۲	درخواست یوسف از ساقی شاه
۸۴	وسیله آزادی
۸۸	نکته
۸۹	تبرئه یوسف از اتهام دروغین
۹۲	آزادی و مقام

فصل پنجم: از مسند وزارت تا دیدار پدر

۹۵	یوسف در مقام وزارت
۹۶	خشک سالی به کنعان هم رسید
۹۷	تجدید خاطرات
۱۰۱	بازگشت شادمانه
۱۰۵	سفر مجدد به مصر
۱۰۶	سپیده صبح وصال
۱۰۹	یوسف خود را به برادر معرفی می کند
۱۱۲	نقشه یوسف برای نگهداشتن بنیامین
۱۱۴	نقشه یوسف، الهامی الهی بود
۱۱۹	تلاش برادران یوسف
۱۲۲	غمی تازه برای یعقوب
۱۲۴	درخواست یعقوب از فرزندان خود
۱۲۷	مسافرت سوم به مصر
۱۲۸	در حضور عزیز مصر

۱۰ قصه حضرت یوسف علیه السلام

- ۱۳۰ یوسف خود را معرفی می کند
- ۱۳۴ درس اخلاقی
- ۱۳۵ به یاد پدر
- ۱۳۶ پیک شادی
- ۱۳۹ معجزه الهی
- ۱۴۰ درس اخلاقی

فصل ششم: از دیدار پدر تا وفات

- ۱۴۸ دعای یوسف
- ۱۴۸ سرانجام یوسف
- ۱۵۰ نتیجه: عبرت برای خردمندان
- ۱۵۳ کتاب نامه

سرآغاز

نیکی‌ترین قصه‌ها

«نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ؛

ما از طریق وحی کردن این قرآن به تو، بهترین سرگذشت‌ها را

برایت بازگو کردیم.»^۱

شرح زندگانی پیشینیان در میان آیات قرآن کریم جایگاه خاصی

دارد. آیات بسیاری از این کتاب شریف، به مطالعه و تدبّر در زندگی

انسان‌ها و ملت‌های گذشته دعوت کرده، چرا که از نظر قرآن، حیات

بشر متکی به مجموعه‌ای از سنن و قوانین ثابت است که با آفرینش آدم، از

سوی پروردگار جهان به او و فرزندانش ابلاغ شده است و عزّت‌ها و

ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها و در یک کلام: خوش‌بختی و بدبختی

انسان در گرو توجه یا عدم توجه به همین تعالیم و سنن است. این قوانین برای همه زمان ها و مکان ها یکسان است و بین آنان که هزاران سال پیش می زیسته اند و ما که اکنون در این دنیا زندگی می کنیم و آنان که پس از ما خواهند آمد، در این خصوص هیچ تفاوتی نیست.

«سِنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسِنََّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا؛

این سنت خدا (و طریقه حق) است که در همه ادوار اُمم گذشته برقرار بوده است و بدان که سنت خدا هرگز مبدل نخواهد گشت. ^۱

بدین ترتیب، تاریخ گذشتگان کتابی مجسم از فرجام انسان هاست و می تواند برای ما که امروز تاریخ ساز آینده هستیم درس زندگی باشد.

گذشته، آینه زندگی آینده است، چرا که ما تصویر کاملی از سرانجام خود با توجه به نوع گفتار و کرداری که داریم، در زندگی گذشتگان می بینیم. قرآن کریم می فرماید:

«قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ؛

پیش از شما سنت ها و قانون هایی بوده است. پس در زمین (و تاریخ گذشتگان) گردش و کاوش کنید و ببینید پایان کار آنان که (حقایق و وحی را) تکذیب کردند به کجا انجامید. ^۲

۱. احزاب (۳۳) آیه ۶۲.

۲. آل عمران (۳)، آیه ۱۳۷. ر. ک: مرتضی مطهری، مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی (انسان و ایمان). ص ۵۹.

جمله قرآن شرح خُبث^۱ نفس هاست

بنگراندر مصحف^۲، آن حشمت کجاست

بدین ترتیب تاریخ گذشته می تواند اعمال کسی را که بر خلاف فطرت انسانی خود، سر در منجلاّب شهوات فرو برده و مشغول عیش و نوش است، محک بزند و عاقبت او را پیش بینی کند و به او بگوید که هیچ یک از خیل بی شمار شهوت پرستان تاریخ، فرجام خوشی نداشته اند، بلکه عبرت بگیرد و به خود بیاید.

گرامروز، آتش شهوت بکُشتی بی گمان رستی

و گرنه تف^۳ آن آتش تو را هیزم کند فردا

تاریخ گذشتگان، کلاس درسی است که معلّم آن همان پندار و گفتار و رفتار انسان هاست و اگر از منبع مورد اعتمادی بازگو شود بی شک شاگردان خود را به طور کامل به رموز زندگی آشنا می سازد. بدین جهت، قرآن که کتاب هدایت بشر و معتبرترین منبع برای کسب معارف است، بخشی از تعالیم انسان ساز خود را در قالب قصّه و تاریخ زندگی پیشینیان باز می گوید. تاریخ در قرآن درس زندگی است، درس شناختن نیک و بد و درس آشنایی به سنن و قوانین الهی است.

قصه هایی را که قرآن بازگو می کند همه واقعی هستند و به همان صورت که نقل شده اتفاق افتاده اند. نقل این داستان ها برای سرگرمی

۱. خُبث: زشتی، پلیدی.

۲. مصحف: کتاب، قرآن.

۳. تف: شعله سوزان.

نیست، بلکه برای باز نمودن راه زندگی است. هدف قرآن از زنده کردن تاریخ گذشتگان و کشاندن ضمیر انسان به قرن‌ها پیش، این است که انسان‌ها به شیوه‌های مختلف زندگی و فرجام آبرار و آشرار آگاه شوند و دلایل نعمت یافتن یک گروه و علل عذاب گروهی دیگر را دریابند. کلید باب خوش‌بختی را بیابند و با نقشه‌ای حساب شده به بوستان معطر سعادت وارد شوند و از لهیب سوزان جهنم و عذاب آن فاصله بگیرند.^۱

قصه یوسف علیه السلام در منابع مختلف

قصه یوسف به عنوان یک رویداد مهم تاریخی عهد باستان - که جذابیّت خاص و جنبه‌های اخلاقی ارزشمندی دارد - از همان زمان رخداد، ورد زبان‌ها بوده است. قدیمی‌ترین متن مذهبی که این داستان را باز گفته، تورات است^۲ و پس از آن نیز گویندگان و نویسندگان به گونه‌های مختلف آن را نقل کرده‌اند.

متأسفانه قصه یوسف به مرور زمان به دست گروهی از راویان، جلوه‌های واقعی خود را از دست داد و به داستانی عاشقانه و شهوت‌انگیز مبدل گشت؛ تا این که با بعثت رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و نزول قرآن،

۱. برای آگاهی بیشتر از اهمیت و ارزش تاریخ و قصص گذشتگان در معارف اسلامی، رجوع

کنید به: یعقوب جعفری، بیش تاریخ قرآن، عزت الله رادمنش، تاریخ در قرآن. صادق

آئینه‌وند، علم تاریخ در اسلام.

۲. تورات، سفر تکوین، فصل ۳۷.

خدای متعال یک بار دیگر این داستان بزرگ اخلاقی را به وسیلهٔ پیک وحی به پیامبر خویش ابلاغ فرمود و نام زیبای «أَحْسَنُ الْقَصَصِ» را بر آن نهاد، تا برای ارشاد مردم باز گفته شود.

قصهٔ یوسف بعد از اسلام نیز از پیرایه‌های جماعتی از نویسندگان و شاعران در امان نماند. به حدی که در ردیف داستانهای عشقی «لیلی و مجنون»، «وامق و عذرا» و «رمثو و ژولیت» قرار گرفت^۱؛ ولی با توجه به داستان قرآنی آن و روایات معتبر معصومین علیهم‌السلام که در شرح و تفسیر این قصه در دست است، می‌توان به دور از پیرایه‌های دیگران قصهٔ یوسف را باز گفت.

داستان یوسف آن گونه که بعضی پنداشته یا نگاهشته‌اند، داستانی عشقی نیست. این داستان - به شکلی که در قرآن آمده - سراسر نشانه و پند است برای کسانی که گوش شنوا و چشم حقیقت بین و قلب پاک دارند. در لابه لای این داستان، عالی‌ترین مضامین اخلاقی و تربیتی نهفته است.

داستان یوسف، ما را با شخصیت و سرنوشت دو گروه از انسان‌ها آشنا می‌کند: گروهی که پرچم ایمان، تقوا و توکل به خدا را به دست گرفته و خود را به دست توانای حق سپرده‌اند و در همه حال از او طلب فیض دارند و گروهی دیگر که دیونفس روحشان را به زنجیر کشیده و به خود مقیدشان ساخته است. بردهٔ هوای نفس هستند و چشم بسته در

۱. عزت الله رادمنش، تاریخ در قرآن، ص ۹۹.

وادی برهوت حسد، شهوت و غفلت می تازند. سرنوشت گروه اول، عزت، بزرگی و وصال است و عاقبت گروه دوم، سرافکنندگی، خجالت و پشیمانی.

قصه یوسف به گفته «امام احمد غزالی»^۱ از آن جهت «احسن القصص» است که اسرار محبت را بازمی نماید. داستانی است پرشور که نشان می دهد چگونه انسان می تواند عفت و تقوا و فضایل اخلاقی را بر شهوات و هوی و هوس های خود برتری دهد. به ما می آموزد که چگونه باید نقشه های فریبنده گمشدگان وادی شهوت را بشناسیم و از راه حق منحرف نشویم. زندان و تاریکی و تنهایی را به جان بخریم و قدمی بر خلاف اخلاق برنداریم. این داستان شعله امید را در دل ها زنده می دارد و فاصله میان «قعر چاه» و «سریر عزت» را کوتاه می سازد. فرجام نیک پرهیزکاران را آشکار می کند و رسوایی و ناکامی خطاکاران را برملا می سازد و لذت عفو و اغماض و خویشتن داری را به نوع بشر می شناساند.^۲

در این تألیف، سرگذشت یوسف علیه السلام پیامبر صدیق الهی،^۳ با تکیه بر متن قرآنی آن و با استناد بر تفاسیر و تواریخ معتبر اسلامی - به نیت بیان همان مضامین اخلاقی و انسان ساز - بازنویسی شده است؛ بدین جهت

۱. دانشمند و عارف قرن پنجم و ششم هجری و برادر امام محمد غزالی.

۲. محمد خزائلی، اعلام قرآن، امیر کبیر، ص ۶۶۹.

۳. «وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلِ بَالِيسَاتٍ؛ و پیش از این یوسف به سوی شما با معجزات روشن به

رسالت آمد. مؤمن (۴۰) آیه ۳۴.

سرآغاز = ۱۷

در این نوشتار از نقل آن بخش از حوادث و وقایع قصه یوسف که سند اسلامی معتبری ندارد و یا به طور کلی مغایر با متن قرآنی آن و ساخته و پرداخته ذهن داستان سرایان می باشد، خودداری شده است. امید که قلم ناتوان نگارنده در بازسازی و بازنویسی گوشه ای از تاریخ زندگی ساز انسانی موفق بوده و بدین وسیله دریچه ای به سوی اخلاق و معنویت به روی خواستاران آن گشوده باشد.

مهدی مستقیمی

قم - فروردین ۱۳۷۰